

A demokrácia részvételi eleme: harminc év kísérletei

Bevezetés

Magyarország harminc éve demokrácia. A minimális definíció szerint azt a politikai rendszert tekintjük demokráciának, amelyben a hatalmi ágak elválasztása, a magántulajdon többsége, valamint az általános emberi és szabadságjogok érvényesülése mellett biztosított a rendszeres időközönként megtartott szabad választásokon a kormányváltás lehetősége.

Demokráciából többfajta létezik. A történelmi tapasztalatok alapján a jelzős szerkezet a demokráciák esetében fosztóképzőként működik, így például a „népi” vagy „szocialista” demokrácia nem felel meg a fenti minimális definíciónak sem.

A demokrácia mint politikai rendszer azonban több formában is megjelenhet, amelyek közül a konszenzusus és többségi modell számít legelterjedtebbnek. Magyarországon a tárgyalásos átmenet során az alapító atyák a demokrácia konszenzusus modelljét választották, ráadásul a sarkalatos törvények körén jóval túlmenő konszenzuskényszeret teremtettek. A kétharmados törvények elfogadásához és módosításához ugyanis – elméletileg és főszabályként – legalább a két legnagyobb országgyűlési párt közötti konszenzusra van szükség. A kerekasztal-tárgyalások eredményeként 1989 őszén elfogadott alkotmánymódosítás („köztársasági alkotmány”), valamint az átmenetet szabályozó törvények ideiglenesek voltak, azokat a szabadon választott Országgyűlésnek kellett volna egy új alkotmánnyal felváltani.

Ez a túlterjeszkedő konszenzusus modell magában rejtette a hatalomból távozó állampárt azon reményét, hogy – legalább a mandátumok egyharmadának birtokában – nélkülük vagy ellenük ne lehessen sarkalatos törvényt módosítani. Az új parlament két legnagyobb pártja (akkor az MDF és az SZDSZ) együttszavazása pedig elmosta volna a köztük lévő ideológiai és programbeli különbségeket, így az első szabad választás utáni átmenet gazdasági nehézségeiért mindkét pártot „egyforma” politikai felelősség terhelte volna.

Az ideiglenesnek szánt, rendszerváltó elitek alkujaként, vagyis felülről elfogadott „köztársasági” alkotmányt konszenzus híján húsz évig nem sikerült módosítani, ám már az első szabad választás előtt megjelentek azok az alulról jövő kezdeményezések, amelyek megpróbálták a mindenkori politikai elitek alkuit kívülről és alulról felülírni.

Ehhez a részvételi demokrácia eszközeit választották, amely a fontos döntésekbe a lehető legtöbb szavazópolgárt vonja be. David Easton politikairendszer-modellje ezt az „input típusú” legitimitás fogalmával írja le, amely a döntések meghozatalát széles körre terjeszti ki, így több alternatíva jelenik meg, miközben a döntéshozásba bekapcsolódó polgárok magas száma erősíti a rendszer legitimitációját. Tanulmányunkban

a részvételi demokrácia elmúlt harminc évben használt legfontosabb példáit vesszük sorra, amelyek érdemben változtattak a magyar politikatörténet menetén.

A négyigenes népszavazás (1989. november)

A rendszerváltást megelőző pártépítési folyamatban az állampárt Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP) mellett a Magyar Demokrata Fórum (MDF) tudott elsőként országos hálózatot kiépíteni. Az MDF akkori ideiglenes elnöke (Bíró Zoltán) a népi szárnyhoz tartozott, és jól megértette magát az állampárt reformszárnyának akkori vezető politikusával, a népszerű politikusnak számító Pozsgay Imrével.

A Szabad Kezdeményezések Hálózatából alakult Szabad Demokraták Szövetsége (SZDSZ), illetve az ifjúsági szervezetből párttá alakuló Fiatal Demokraták Szövetsége (Fidesz) a többi párthoz képest hátrányba került, ezért nem írták alá a Nemzeti Kerekasztal 1989. szeptember 19-i zárónyilatkozatát. Sokat nem kockáztattak, mivel az nélkülük is hatályba lépett, ám így nagyobb médiafigyelmet kaptak, amit egy politikai akcióval akartak fenntartani, és versenyhátrányuk csökkentésére felhasználni. Az aláírás megtagadását a köztársasági elnök megválasztásának módjával indokolták, akit az alku szerint először közvetlenül választott volna a nép, és csak a későbbiekben közvetve az Országgyűlés.

Különállóságuk ilyen szimbolikus demonstrálása után ez a két liberális párt magukat az államszocialista rendszer legelszántabb ellenfeleiként állították be, és ehhez kellő politikai eszközt kerestek. Egy olyat, amely minden választópolgárt megmozgat, és ezzel országos ismertséget biztosít számukra. Ilyen eszköz volt a népszavazás.

Ezen a Független Kisgazdapárttal és a Magyarországi Szociáldemokrata Párttal közösen kezdeményezett népszavazáson négy kérdést tettek fel, közülük hármat az MSZMP-ből Magyar Szocialista Párttá (MSZP) változó állampárt a Nemzeti Kerekasztal-tárgyalások határozatai alapján törvényalkotással megoldott. Feloszlatták a munkásőrséget, amelyet a honvédség lefegyverzett. A munkahelyeken megtiltották a politizálást és a pártszervezetek működését. Az állampártot pedig felszólították, hogy számoljon el a vagyonával.

Maradt az első kérdés, az államfő megválasztásának módja. Az akkori közhangulatban az MDF és az MSZP támogatói megszavazták volna Pozsgay Imrét köztársasági elnöknek, aki további szavazói csoportokra is számíthatott volna. Egy közvetlenül választott, ráadásul népszerű köztársasági elnök sajátos eszközeivel fokozatosan ki tudta volna bővíteni gyenge politikai jogosítványait, amit a Sólyom László által vezetett Alkotmánybíróság a „láthatatlan alkotmány” fogalmával jellemzett.

Az SZDSZ és a Fidesz azonban a parlamentáris rendszer hagyományaihoz tért volna vissza, és már az első szabad választás után, közvetett módon választottak volna államfőt. A népszavazás volt az első olyan alkalom 1945 óta, amikor a magyarok valóban titkos és szabad módon mondhattak véleményt országuk sorsáról, így ez lett az első szabad országgyűlési választás előtt a rendszerváltás egyetlen országos megmozdulása.

A választásra jogosultak 58,04 százaléka élt jogával, ami 4,5 millió embert jelentett. A köztársasági elnök választásának módja osztotta meg leginkább a társadalmat,

a 0,15%-os (6404 szavazat) szoros különbség alapján az államfőt csak az első szabad választás után választotta meg a parlament.

Az SZDSZ és a Fidesz a népszavazási kezdeményezés által be tudta hozni ismertségi és népszerűségi hátrányát. A dunántúli megyékben az országos átlag fölötti volt a választási részvétel, főként az SZDSZ tudta a következő évi országgyűlési választáson a négyigenes népszavazáson szerzett ismertségét és támogatottságát voksokra váltani. Az utódpart népi szárnyát a technokrata és „apparatszik” politikusok háttérbe szorították, az MDF-en belül a romantikus és mozgalmi politizálás Antall József pártelnökké választásával szorult háttérbe.

A Magyar Út Körök Mozgalom (1992)

Az MDF gyűjtőpártként több irányzatot egyesített, ám a rendszerváltás utáni időszak vitái és Antall József miniszterelnök betegsége miatt ezeket nem sikerült egyben tartani. A nemzeti radikális és revizionista irányzatot Csurka István vezette, aki 1992 augusztusában megjelent, *Néhány gondolat a rendszerváltozásról* című dolgozatával egyfajta kormányprogramot hirdetett. Egy hónappal később létrehozta a Magyar Út Alapítványt, amely a *Magyar Fórum* című hetilap kiadója lett. Az MDF 1993. januári VI. országos gyűlésén a pártelnöki szavazáson Csurka István 536 : 664 arányban alulmaradt Antall Józseffel szemben. Ezt követően azokból az MDF-es képviselőkből, akik nem szavazták meg az ukrán–magyar alapszerződést, megalapította a Magyar Igazság Nemzetpolitikai Csoportot, illetve országos mozgalomként a Magyar Út Köröket. A Magyar Út Körök 1993. februári országos nagygyűlésén óriási tömeg gyűlt össze, és Csurka Istvánt választották meg elnöküknek. Arra kérték támogatóikat, hogy száz forintot utaljanak a mozgalomnak, ami a pénzgyűjtés mellett egy támogatói adatbázist is megalapozott. A fénykorában heti negyvenezer példányban eladott *Magyar Fórum* hetilap volt a körök hivatalos lapja. A szakítás 1993. június végén lett végleges, amikor Csurka Istvánt kizárták az MDF-ből.

A Csurka István által még MDF-elnökségi tagsága alatt létrehozott (a hetilapot kiadó) alapítvány és mozgalom a pártszakadások előkészítésének tökéletes prototípusa: az anyapárt parlamenti frakcióján belül megalakult egy platform, amelyet egy országos *grass root level* mozgalom egészít ki. A „saját” média és a támogatók közötti közvetlen kapcsolattartást egy sokáig önfenntartó, nyomtatott hetilap biztosította.

Miután kizárták az MDF-ből, Csurka István megalakította a Magyar Igazság és Élet Pártját (MIÉP), amelynek kilenc hónapja volt az 1994-es országgyűlési választásra való felkészülésre. A Magyar Út Körök arra épített, hogy az MDF-es belharcok idején megnőtt az érdeklődés Csurka István és politikája iránt, így a mozgalom és a hetilap a velük szimpatizáló embereknek egy laza kötődési pontot kínál, ami idővel erős kötődéssé, de legalább egy szavazattá váltható.

Az 1994-es választáson a MIÉP végül 1,58 százalékot kapott, ami a bejutáshoz kevés volt, ám a rendszeres állami párttámogatáshoz elég volt. Csurka István pártja 1998 és 2002 között volt parlamenti párt, ám a Magyar Út Körök nem tudtak széles mozgalommá terebélyesedni.

Polgári körök (2002)

A 2002-es választás az MSZP–SZDSZ választási szövetség minimális győzelmével végződött. Az MSZP 42,05%-os eredményével szemben a Fidesz–MDF szövetség 41,07%-ot kapott. A szocialisták számíthattak a parlamentbe jutott SZDSZ 5,57%-os eredményére is, míg a Fidesz–MDF szövetségnek nem volt potenciális koalíciós partnere, így a mandátumkiosztásnál 188 Fidesz–MDF képviselővel 198 MSZP-s és SZDSZ-es képviselő állt szemben.

Az első és a második forduló között Orbán Viktor akkori miniszterelnök országjárásra indult, hogy a még nyitott választókerületekben a polgári és nemzeti szavazókat a Fidesz jelöltjeinek támogatására buzdítsa.

A posztkommunisták hatalomba visszatérésének lehetősége az addig külön pártokat (Fidesz, MDF, FKgP, MIÉP, KDNP, MDNP) támogató szavazókat a legesélyesebb fideszes jelölt mögé sorakoztatta fel. A második forduló után Orbán Viktor egy olyan eszközt keresett, amivel a két forduló között egy irányba szavazó politikai tábort a saját és a Fidesz vezetése mellett egyben tudja tartani, és amihez nem kell az akkor már a parlamentből kiesett pártok (FKgP, MIÉP, KDNP, MDNP) elitjével kiegyezni.

Mintaként az 1906-ban jogutód nélkül megszűnt Szabadelvű Párt tagságát egyben tartó Nemzeti Társaskör mozgalom szolgált, amely az Országos Alkotmánypárttal való 1910-es egyesülés után a Nemzeti Munkapárt magját képezte.

A jobboldali szavazóbázis egyben tartására szolgált a polgári körök mozgalom, ezt a mozgalmat Orbán Viktor 2002. május 7-én a budai Várban mondott beszédével indította el. Ő maga a Szövetség a Nemzetért polgári körnek lett a tagja, amelynek a polgári körök országos koordinátorának kinevezett volt MDF-es államtitkár és képviselő, Hende Csaba mellett Makovecz Imre és (legalábbis kezdetben) Vona Gábor is tagja volt. A kezdeti lelkesedést mutatja, hogy 11 300 polgári kört regisztráltak.

Orbán Viktor Debreczeni Józsefnek az akkor róla írt könyvéhez adott interjújában így fogalmazott a polgári körök jelentőségéről és feladatáról:

„Két olyan dimenzió is megnyílik a politikában, amely nem létezett az elmúlt időszakban. Az egyik a mozgalmak világa lesz. [...] Másfelől megnyílik a polgári együttműködésért, összefogásért vagy pártunióért való munka dimenziója.”¹

Később arról is beszél, hogy azért nem vállalta el a Fidesz elnöki tisztségét, hogy a pártunióért dolgozhasson, és a személye ne jelentsen ebben akadályt. A polgári körök mozgalom egy olyan gravitációs mezőt hozott létre, amely bevonzotta a Fidesztől jobbra álló szavazók zömét, és alkalmas volt a pártuniótól idegenkedő MDF pártvezetésének megkerülésével a párt szavazóinak megszólítására.

A mozgalom feladatát Orbán Viktor sokszor idézett mondata tűzte ki, nevezetesen, „ha mozdulni kell, együtt tudjunk mozdulni”. A pártunió vagy jobboldali gyűjtőpárt célját pedig az „egy a tábor, egy a zászló” fordulat fejezte ki képletesen.

¹ Debreczeni József: *Orbán Viktor*. Budapest, Osiris, 2003.

A mozgalom a jobboldali pártok, illetve a polgári és nemzeti szavazóbázis helyben legaktívabb tagjait egyesítette, akik közül sokan később politikai pályára léptek. A 2002-es önkormányzati választáson sok helyen a „régí” fideszesek mellett polgári körösök is indultak, így a jobboldali szavazatok megoszlottak. Máshol a „régiek és újak” közötti konfliktus okozott viszályt. A polgári körökkel érkező politikai aktivisták és szavazók integrálását és intézményesítését célozta a Fidesz átalakítása polgári pártból polgári szövetséggé 2003-ban, illetve a mozgalom országos központjaként szolgáló fővárosi Polgárok Háza.

A „szociális népszavazás” (2008)

A 2006-os voksolás vízváltó volt az 1990 utáni magyar politikában. A kormánypártok és Gyurcsány Ferenc miniszterelnök támogatottsága már a nyári „konvergenciacsomag” megszorításainak bejelentése után csökkenni kezdett.

Az év őszén nyilvánosságra került őszi beszéd volt az első olyan hangfelvétel, amelyen vezető politikus saját hangján vallja be, hogy „hazudtunk reggel, délbén és este”. A „trükkök százaival” megnyert választás után jött a feketeteleves, az áfa és az energiaár emelése, a megszorítások és a leépítések. A beszéd kiszivároztatása után történt az MTV budapesti, Szabadság téri székházának ostroma, illetve ekkor állandósultak a Kossuth téri tüntetések. A válság politikai feloldását az október elsejei önkormányzati választások hozták el, amelyen a Fidesz jelöltjei földcsuszamlásszerű győzelmet arattak, és a megnyert helyi erőforrásokkal biztosították a párt túlélését. Ezt követően, október 6-án Gyurcsány Ferenc bizalmi szavazást kért maga ellen, amelyen az MSZP–SZDSZ-koalíció bizalmat szavazott neki. Az ezt követő tiltakozások során a Fidesz által szervezett tüntetések békések voltak, és az őszi sötétedés előtt véget értek. Sötétedés után azonban – főként a Kossuth tér környékén – erőszakos cselekményekre is sor került.

Az erőszakra hajlamos tüntetők és a közéjük küldött provokátorok október 23-án már reggeltől tüntettek a fővárosban, dühüket az is növelte, hogy az 1956-os forradalom 50. évfordulójára érkező külföldi védett állami vezetőkre hivatkozva a rendőrség „művelési területté” nyilvánította a Kossuth teret, és kiszorította onnan a tüntetők sátorvárosát.

Október 23-án délután az erőszakra hajlamos tömeget a rendőrség rátolta a Fidesz nagygyűlésének békés résztvevőire, majd az azonosító szám nélküli rendőrök gumilövedékekkel, viperával és könnygázzal támadtak az emberekre.

A Fidesz a legerősebb ellenzéki pártként egy olyan eszközt keresett, amely becsatornázza a széles körű lakossági elégedetlenséget, és a szavazói bizalomvesztés kimutatásával alkalmas a népszerűtlen kormány leváltására. Ezt az eszközt, az 1989-es négyigenes referendumhoz hasonlóan, a népszavazásban találták meg. A népszavazás kezdeményezését Orbán Viktor 2006. október 23-ai beszédében jelentette be („kormánybuktató népszavazás”).

Ezt követően sorjázta az egymást kioltó népszavazási kezdeményezések, ám némi jogász leleménnyel a Fidesz 2007 szeptemberében a vizitdíj, a kórházi napidíj és a tandíj

kérdésében „szociális népszavazást” indított. A lelemény abban állt, hogy a népszavazás eredménye nem a folyó évi, hanem a rá következő évi költségvetést befolyásolta, így ezt a formulát az Alkotmánybíróság is elfogadta.

A 2009. március 9-ei népszavazás kevéssé a három kérdésről, mint a Gyurcsány-kormány jövőjéről szólt. A népszavazáson a választásra jogosultak fele (50,51%) jelent meg, és mindhárom kérdésben az igenek győztek (82–84% arányban). A kormánypártok „hideg” kampányt folytattak, vagyis visszafogottan kampányoltak, és az eredménytelen-ségre játszottak. Itt el kell mondanunk, hogy az 1999-es NATO-tagságról szóló népszavazás előtt az akkori balliberális kormány megváltoztatta a népszavazás eredményességi és révnyerességi feltételeit, így a korábbi 50%-os helyett onnantól elég volt a 25%-os részvétel. Az Alaptörvény visszatért az 50%-os érvényességi küszöbhez.

Gyurcsány Ferenc az eredmény kihirdetése után a koalíciós párttal való egyeztetés nélkül leváltotta a liberális egészségügyi minisztert, ami miatt az SZDSZ kilépett a kormányból, így Gyurcsány Ferenc kisebbségben kormányzott tovább 2009. április 14-éig, hol az SZDSZ, hol az MDF szavazataira támaszkodva.

A „szociális népszavazás” nem vezetett ugyan kormánybukatáshoz, ám a Fidesz a 2006. októberi önkormányzati választási győzelméhez képest egy további politikai sikert tudott felmutatni, növekedő pályára lépett, míg a balliberális kormánypártok egyértelműen süllyedő pályára kerültek. A Fidesz álláspontját 3,3 millió szavazópolgár osztotta, így sikerült a szavazóbázist növelni.

A nemzeti konzultációk

A nemzeti konzultáció a szavazók két választás közötti megszólításának eszköze. Célja a kezdeményező kormány számára fontos témák, álláspontok és tervek beemelése a politikai közbeszédbe, a szavazói visszajelzés, az egyes alternatívák támogatottságának felmérése, valamint a szavazói felhatalmazás és legitimáció.

A nemzeti konzultáció előzményei Orbán Viktor 2005-ös évértékelő beszédéig nyúlnak vissza, amikor bejelentette a 2006-os országgyűlési választás előtt a választópolgárokkal való kapcsolattartást koordináló Nemzeti Konzultációs Testület felállítását. Akkor 1,6 millió emberrel kerültek kapcsolatba.

A 2010-es kormányváltás után először 2010 szeptemberében 2,8 millió nyugdíjas kapott kérdőívet, közülük 200 ezren válaszoltak. Ezt követően 2011 februárjában az Alaptörvényről mondhattak véleményt az emberek, 920 ezren éltek a lehetőséggel. A „szociális konzultáció” 2011 májusában a devizahitelek, a közműdíjak és az oktatási támogatások kérdéseiben szólította meg a magyarokat, egymillióan mondták el véleményüket. A következő, 2012. szeptemberi „gazdasági konzultáción” a devizahitel, a közműdíjak, az adózás és a különadók témájában várták a válaszokat, 700 ezren éltek ezzel a lehetőséggel. Az ötödik, a „bevándorlásról és terrorizmusról szóló nemzeti konzultáció” 2015 májusában

már nevében is építette ennek a politikai kommunikációs eszköznek a „brandjét”. A nyolcmillió szavazópolgárból egymillió válaszolt. Az „Állítsuk meg Brüsszelt!” konzultációs kérdőívet 2017 áprilisában százezren küldték vissza. 2017 októberében a Soros-tervről indult nemzeti konzultáció, amelyet minden addiginál többen, 2,3 millióan töltöttek ki. A kormány 2018 novemberében a családpolitika tárgyában indított nemzeti konzultációt, amelyre 1,4 millióan válaszoltak. A 2020. júniusi „nemzeti konzultáció a koronavírusról és a gazdaság újraindításáról” 1,7 millió embert mozgatót meg.

Ellenzéki kísérletek

A politika eszköztára, mint láttuk, véges, az egyes eszközök ismertek. A pártok és a politikusok akkor voltak sikeresek, amikor ráéreztek a közhangulatra, és a részvételi demokrácia eszközei közül azt használták, amelynek segítségével a közhangulatot be tudták csatornázni. Az alulról jövő (*bottom-up*) társadalmi mozgásoknak kellett csatornát találni, amelyek közül a népszavazás tűnik a leginkább célravezetőnek.

Bevett mozgósítási eszköz a hatóságok által politikai okokból kiszabott büntetések aprópénzben kifizetése, amelyeket a támogatóktól várnak, így mutatva, hogy milyen sok ember háborodott fel az intézkedésen. Ez az elcsatolt területeken például a magyar nyelv használata miatt kirótt büntetéseknél számít bevett politikai eszköznek.

Az utóbbi évek egyik legfontosabb esetében a Momentum Mozgalom, majd párt a 2017 januárjában indított „Nolimpia” aláírásgyűjtés és népszavazási kezdeményezés által vált ismertté, és emelkedett ki a számos csoport és kezdeményezés közül. A 266 ezer aláírásban nemcsak a 2024-re Budapestre tervezett nyári olimpia ellenzése, hanem a kormány politikája elleni proteszt is benne volt. A kormány a kezdeményezés sikerétől tartva visszalépett a pályázattól, így végül Párizs nyerte el a rendezés jogát.

A Momentum a rivaldafényt kihasználva egy 45 napos országjárásra indult, és ennek során vidéki szervezeteket alapítottak. A polgári körök mintájára 2020-as évnytitójukon „klímakörök” alapítására buzdítottak, amelyektől a klímakérdés iránt különösen fogékony millenniumi és Z generációk megszólítását várják.

A 2018 novemberében alapított Mindenki Magyarországa Mozgalom is a Fidesz polgári körök kezdeményezését szerette volna lemásolni. A 2019-es európai parlamenti és önkormányzati választások elé időzített zászlóbontás után Bibó István szavaival a „szabadság kis köreinek”, Kossuth Körök alapítására buzdítottak, amelyek helyi politikai tényezőként vettek volna részt az önkormányzati választáson, ám végül csak 350 településen és 5 fővárosi kerületben sikerült aktivizálódniuk.

A nemzeti konzultációk ellenakciójaként alakult ki a kérdőívek ellenzéki pártok általi gyűjtése, ez a kormány politikájával elégedetlen szavazók számára kínálja a politikai cselekvés egy formáját. Ennek hatékonysága azonban messze elmarad az eredetiétől, a járványügyi kérdőívből az ellenzéki pártok csak 260 ezret tudtak összegyűjteni.

Összegzés

A részvételi demokrácia elemeit Magyarországon – mint azt a fenti példák mutatják – igazából az ellenzéki pártok tudták eredményesen használni. A magyar parlamentáris demokráciában a népszavazásnak inkább kiegészítő és legitimáló funkciója van, az alulról induló kezdeményezések – néhány ritka kivételtől eltekintve – rendre elbuknak.

A mindenkori kormánypártok próbálják korlátozni riváisaikat a részvételi demokrácia eszközeinek használatában, ám a valós szavazói elégedetlenség mindig megtalálja az útját. Égető társadalmi problémákat lehet aláírásgyűjtéssel nyomatékosítani vagy újabban a közösségi média eszközeivel népszerűsíteni. A mediatizált politika korában az érzelmekre ható mondatok, (mozgó)képek és történetek az igazán eredményesek, kellő társadalmi és médiatámogatással alkalmasak is arra, hogy a kormány a kezdeményezők szándéka szerint változtasson a kifogásolt jogszabályokon vagy gyakorlaton.

Amennyiben egy valós társadalmi probléma kap szélesebb nyilvánosságot, úgy a civil társadalom kritikus tömegét látva a hatalom általában záros határidőn belül orvosolja a problémát. Egy következő szakaszban lépnek be a politikai pártok, amelyek felkarolhatnak egy-egy alulról jövő kezdeményezést, ám az onnantól kezdve már a politikai erőter részévé válik, a *public policy* térből a *politics* mezőbe csúszik át.

A közösségi média és a digitalizáció új lehetőségeket teremt a részvételi demokrácia számára, ám meglátásunk szerint a magyar demokrácia parlamentáris jellege miatt ezek továbbra is inkább korrekciós tényezők maradnak. Mozgósíthatják szavazók nagy tömegét. Alkalmasak vitatott döntések megakadályozására vagy módosítására. Legitimálhatják a kormánytöbbség döntéseit vagy új pártokat emelhetnek fel. A történelmi hagyomány miatt és a rendszerváltás óta eltelt harminc évben kialakult magyar politikai rendszer logikájából adódóan meglátásunk szerint a civil szervezetek és az érdekképviselések nem tudják a politikai pártok szerepét átvenni. A vita – legalábbis jelenleg – nem a részvételi demokrácia elemeinek a döntéshozatalba való beemeléséről, hanem a többségi versus konszenzusos demokrácia arányáról szól.

Felhasznált irodalom

Debreczeni József: *Orbán Viktor*. Budapest, Osiris, 2003.

Ajánlott irodalom

Bayer József (szerk.): *Trendváltások. Tanulmányok*. Budapest, MTA Politikai Tudományok Intézete, 2003.

Boda Zsolt – Szabó Andrea (szerk.): *Trendek a magyar politikában 2. A Fidesz és a többiek. Pártok, mozgalmak, politikák*. Budapest, MTA TK PTI – Napvilág, 2017.

Bihari Mihály: *Magyar politika 1944–2004. Politikai és hatalmi viszonyok*. Budapest, Osiris, 2005.

Fricz Tamás: *Alkalmazott demokráciák*. Budapest, Kairosz, 2013.

Simon János: *Hét választás Magyarországon. Országgyűlési választások kézikönyve, 1989–2014*. Budapest, CEPoliti, 2016.